

ZELENÁ KNIHA O STÁTNÍCH DŮCHODECH A JEJICH ZVYŠOVÁNÍ

SOUHRNNÉ VYHODNOCENÍ ODPOVĚDÍ

(pracovní podklad určený k další diskusi)

Úvodem

Odpoředi na otázky Zelené knihy nabízejí množství často různorodých podnětů a návrhů na řešení dané problematiky. V tomto souhrnném vyhodnocení jsme se pokusili zachytit především ty úvahy a trendy, které mají obecnější povahu a bylo by možno je charakterizovat jako vynořující se **alternativní strategie** hledání odpoředi na otázku, jakými směry by bylo možno a žádoucí se při vyměřování starobních důchodů a jejich zvyšování do budoucna ubírat.

Odpoředi k základní výměře důchodů / k součtu základní výměry důchodů a minimální hranice procentní výměry důchodů:

O nutnosti zachovat základní výměru důchodů (případně součet základní výměry důchodů a minimální hranice procentní výměry důchodů) respondenti nepochybují se zdůvodněním, že jde o základní stavební kámen solidární dimenze důchodového systému.

Jako potřebná úroveň základní výměry důchodů (případně součtu základní výměry důchodů a minimální hranice procentní výměry důchodů) se uvažuje **životní minimum samostatně žijícího jednotlivce** násobené koeficientem ve výši 1,0 až 1,5; případně součet životního minima jednotlivce a nákladů na bydlení ve středně velkém sídle.

Další představou o stanovení výše pevné výměry důchodů je **podíl na průměrné mzdě**, který se v návrzích pohybuje **od 9 % do 90 %**. V některých případech jsou formulovány obecné myšlenky, že by pevná výměra měla stačit **k ochraně před nouzí** a měla by být **minimálním důchodem**, případně by měla brát v úvahu **péči o závislé osoby**.

Ve vazbě na celkovou výši důchodu se objevuje myšlenka **zrušit pevnou výměru u vyšších důchodů** a dále myšlenka **podstatně zvýšit podíl pevné částky** na celkové výši důchodu.

Pokud jde o **financování pevné výměry**, zmiňuje se vzhledem k jejímu sociálnímu charakteru možnost financovat jí **z obecných daní**.

Odpoředi k zachování/změně první redukční hranice na úrovni 44 % průměrné celostátní mzdy

Zde jsou přístupy respondentů výrazně, ale přitom rovnoměrně diferencované: od souhlasu se **zachováním první redukční hranice ve stávající procentní výši**, přes souhlas s jejím **zvyšováním**, které by však bylo podmíněno dostatkem zdrojů s ohledem na potřebu zajištění sociálně opodstatněné míry solidarity v důchodovém systému, až ke konstatování, že by měla být vyšší a měla by se více blížit původním 75 %.

Odpoředi k 26% redukcii výdělků, přesahujících první redukční hranici

Respondenti se přimlouvají buď za **zachování nebo** (většinou) za **zvýšení této úrovně**. Zvýšení případně:

- podmiňují **dostatečnými zdroji** a ohledem na potřebu zajištění sociálně opodstatněné úrovně náhradového poměru v důchodovém systému;

- zdůvodňují zachováním určitého stupně **intra-generační solidarity** (zde s úvahou o úrovni možného zvýšení na 33%);
- zdůvodňují skutečností, že osoby s mírně podprůměrným příjmem (tradičně 2/3 zaměstnanců) tlačí stávající úroveň redukce výdělků **do chudoby** s tím, že tito lidé prakticky neměli a nemají možnost si vytvořit finanční rezervu na stáří.

Odpovědi k ideální **konstrukci procentní výměry důchodů**

Jeden respondent se přimlouvá za konstrukci procentní výměry důchodu v závislosti na **počtu vychovaných dětí** (například připočtením **0,25** násobku výchozí (?) výše vyměřovacího základu za každé vychované dítě, přičemž výchozí výše procentní části by se naopak měla snížit). Zvažuje i zvýšení procentní výměry za **péči o závislou osobu**.

Jiný respondent nachází ideální podobu procentní výměry důchodů v Návrhu penzijní reformy (verze se zohledněním **výchovy dětí** v průběžném systému) autorů: Pavel Rusý, Peter Zborník, Tomáš Fiala.¹

Vyskytl se také návrh, aby **poslední roky před odchodem do důchodu** byly ohodnoceny vyšší procentní sazbou, aby byli lidé motivováni k delšímu setrvání na trhu práce.

Odpovědi ke **vztahu základní a procentní výměry důchodů**

Respondenti většinou souhlasí s konstatováním, že obě výměry spolu souvisejí. Zároveň se vyslovují pro to, aby **základní výměra** byla transformována do minimálního důchodu, pokrývajícího **životní minimum jednotlivce plus další uznané náklady na živobytí** a aby procentní výměra by byla počítána zvlášť.

Minoritní názor se přiklání k **zachování dosavadního způsobu výpočtu minimální výše důchodu** s tím, že nedostatečnost důchodových příjmů ke krytí životních potřeb by měla být řešena prostřednictvím **navazujících sociálních systémů**.

Odpovědi ke **zvyšování již vyměřených důchodů**

V odpovědích na otázku, jakou roli mají valorizace plnit, se respondenti shodují, že valorizace mají zachovat relaci životního **standardu důchodců** vůči životnímu **standardu produktivní populace**, chápané především jako zamezení poklesu **reálné hodnoty důchodu**. Někteří se také přiklání k explicitnímu podílu důchodců na růstu **blahobytu společnosti** (kromě ČMKOS si nikdo příliš neuvědomuje či možná spíše nepřipouští, že růst blahobytu může být i záporný...). Respondenti z řad důchodců (Rada seniorů) volají především po tom, aby valorizace zajistila důchodcům (zatím nedosažený) **důstojný život** a vyřešila tak do budoucna také **problém znehodnocování** dříve vyměřených důchodů (starodůchodců). Většinou vyjadřují souhlas s výpočtem valorizace podle růstu **spotřebitelských cen** nebo navrhují i nadále valorizovat důchody podle vývoje **reálných mezd a spotřebitelských cen**. Někteří z respondentů přitom navrhují nahradit stávající bázi výpočtu – úhrnný index spotřebitelských cen za domácnosti celkem – **indexem životních nákladů domácností důchodců**.

Ojedinele se ozývají hlasy volající po vyšší procentní valorizaci **nejnižších důchodů**, kam logicky patří také stejné absolutní navýšení důchodu bez ohledu na jeho **předcházející výši**. Jeden z respondentů navrhuje, aby úroveň valorizace byla založena na dvou parametrech –

¹ Dostupné na <http://www.duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/08/P%C5%99%C3%ADloha-%C4%8D.-2-Think-tank-CESTA-N%C3%A1vrh-penzijn%C3%AD-reformy-se-zohledn%C4%9Bn%C3%ADm-d%C4%9Bti-v-pr%C5%AFb%C4%9B%C5%BEEn%C3%A9m-syst%C3%A9mu.pdf>

predikce růstu životních nákladů důchodců pro nadcházející rok + dorovnání za minulý rok.

Respondenti většinou **zamítají** námět, aby byly pro účely valorizace vzaty do úvahy i **současné příjmové poměry** poživatelů důchodů, např. jejich **ohrožení chudobou**. Míní, že tuto funkci má naplňovat **minimální důchod**, případně nepojistné sociální dávky. Samotní **senioři** však většinou žádají, aby příjmové poměry důchodců a jejich ohrožení chudobou byly při rozhodování o podobě a výši valorizace brány v potaz jako referenční rámec.

Respondenti se převážně vyslovují pro **pevně stanovený zákonný postup** valorizace s tím, že někteří připouštějí dodatečnou, byť zákonem **omezenou pravomoc exekutivy** (vláda) valorizaci upravit – tzv. **poloautomatismus**. Jeden z respondentů vyjadřuje obavu z „potenciální kreativity politické exekutivy“ a navrhuje, aby valorizaci bylo možno ovlivnit ad hoc pouze parlamentní většinou. **Senioři** jsou v převážné většině pro valorizaci ze zákona s minimálními kompetencemi vlády, resp. pouze s možností zvyšovat valorizaci nad zákonem stanovenou úroveň.

I když se respondenti v zásadě shodují, že **náhradový poměr** je relevantní a měl by být v úvahách o celkových nárocích valorizace brán v potaz, nedomnívají se, že je přímo uplatnitelný při stanovování valorizace jako takové. **Mnoho respondentů** není schopno zaujmout vyhraněnou pozici, **neví**. Jeden z respondentů pochybuje, že uchování náhradového poměru v současné hodnotě je reálné, neboť stávající PAYG nemá možnost to ufinancovat při stávajícím a zvláště při předpokládaném demografickém vývoji. Jeden ze seniorů navrhuje navázat valorizace na **růst HDP**.

Martin Potůček, Vladimír Špidla a Tomáš Kučera
7. 10. 2015